

ЁХА фани 1-ЛЕКЦИЯ

МАВЗУ:

**“Ёнғин хавфсизлиги асослари”
(ЁХА) фанининг мазмуни,
мақсади ва вазифалари**

Режа:

1. Кириш
2. ЁХА фани ҳақида тушунча.
3. ЁХА фани мақсади ва вазифалари.
4. Фаннинг асосий тушунчалари ва таърифлари.

КИРИШ

- Инсонлар ҳаёт фаолияти хавфсизлигини таъминлашнинг ажралмас ва ўта муҳим қисмларидан бири бу – **ёнғин хавфсизлигини таъминлаш ва ёнғиннинг олдини олиш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш** ҳисобланади.
- Республикада сув ва қишлоқ хўжалигининг юксалтиришда, одамлар турмуш маданиятини ва шароитининг ўстиришда, шаҳар ва қишлоқларнинг ободонлашиб боришида ва уларни ёнғиндан муҳофазалашда **“Ёнғин хавфсизлиги асослари”** фанига ва унинг сифат кўрсаткичларига бўлган талабалар ҳам ошириб боради.
- Демак, шундай шароитларда ёнғин хавфсизлигини таъминлаш ҳамда ёнғинни ўчиришдаги асосий омил **сув ва сув таъминоти тизимининг мукамаллашуви**, унинг узлуксиз ва ишончли ишлаши билан чамбарчас боғлиқдир.

- Ёнғин хавфсизлигини таъминлаш аҳоли ҳаётини, корхоналардаги технологик жараёнларни ва жамиятнинг тинчлик-осойишталигини таъминлашнинг ажралмас ва ўта муҳим қисми ҳисобланади.
- Бу жараёнлар бир бири билан узвий боғлиқ бўлиб, уларни бир мураккаб тизим элементларининг биргаликда ишлаши кўринишида қараш лозим.
- Ёнғинлар ҳалқ хўжалигининг ҳамма тармоклари, жумладан саноат корхоналари, сув ва қишлоқ хўжалиги ва турар жойларда юз бериши мумкин бўлган, етказиладиган зарари жиҳатидан табиий офатларга тенглашиш даражасида бўлган ҳодиса ҳисобланади.
- Шунинг учун ҳам ёнғинга қарши кураш фуқароларнинг умумий бурчи ҳисобланади ва бу ишлар давлат миқёсида амалга оширилади.

- Мустақил Ўзбекистон Республикасида “**Ёнғин хавфсизлиги тўғрисидаги**” қонуннинг 2009 йил 24 июнда қабул қилиниши ва Сенат томонидан 2009 йил 28 августда маъқулланиши, ҳамда ёнғин хавфсизлигини ташкил қилиш бўйича бошқа **норматив-ҳуқуқий ва меъёрий ҳужжатларнинг қабул қилиниши** ёнғин хавфсизлигини таъминлаш умумдавлат миқёсидаги масала даражасига кўтарилганлигини кўрсатади.
- Ёнғин хавфсизлигини таъминлашга аҳоли кенг қисмини жалб қилиш, маҳаллаларда **ёнғин хавфсизлиги бўйича кўнгилли жамиятлар тузиш**, корхоналарда эса кўнгилли ёнғинни ўчириш отряд ва дружиналарини ташкил қилиш катта аҳамият касб этмоқда.

“Ёнғин хавфсизлиги асослари” фанининг мақсади –

авария ва ҳалокатларга олиб келиши мумкин бўлган ёниш ва портлаш оқибатларининг олдини олиш, ишлаб чиқаришда соғлом ва хавфсиз иш шароитларини яратиш учун мутахассисларни назарий ва амалий жиҳатдан тайёрлаш, ёнғин ва портлаш содир бўлган ҳолатларда ишчи ва хизматчиларни тўғри ҳаракат қилиш ва ҳимояланишга ўргатишдир.

Фаннинг асосий вазифалари:

Ўқув фанини ўрганишнинг асосий вазифалари:

- ёниш ва портлаш параметрларини амалий ва тажриба йўллари билан аниқлаш,
- ёниш жараёнининг потенциал портлаш хавфлилигини таҳлил қилиш,
- жараённинг термодинамик ва экзотермик параметрларини аниқлаш усулларига ўргатиш,
- ёнғин ва портлаш юз берганда фуқаролар муҳофазасини ва моддий бойликларни асрашни ташкил этиш,
- зарбали тўлқинларда босимни ҳисоблаш,

- қурилиш конструкцияларини ўтга бардошлилигини ошириш, материалларни ёнмайдиган тоифага ўтқозиш,
- ёниш жараёнининг турли параметрлари – ўз - ўзидан алангаланиш,
- чақнаш ҳарорати, ўз ўзидан ёниш, кислород индекси ва бошқаларни аниқлаш,
- куйган ва талафот олганларга бирламчи тиббий ёрдам кўрсатиш ва бошқа муҳим вазифаларни бажара оладиган билим, кўникма ва касбий малакага эга инсонни тарбиялашга қаратилган.

Фаннинг асосий тушунчалари ва таърифлари

- **Ёнгин хавфсизлиги:** аҳолининг, халқ хўжалиги ва бошқа мақсадларга мўлжалланган объектларни ҳамда табиий атроф - муҳитни ёнгиннинг хавфли омилларидан ва таъсиридан муҳофазалашганлик ҳолатига, одамлар ва моддий бойликларни тезкор эвакуация қилиш, ёнгинни чеклаш ва ўчириш учун шароит яратиш.
- **Ёнгин хавфсизлигини таъминлаш:** ҳуқуқий— меъёрий ҳужжатларни, ёнишдан хавфсизлик қоидалари ва талабларини қабул қилиш ва уларга риоя қилиш ҳамда ёнгинга қарши тадбирларни ўтказиш.
- **Ёнгин:** D.st, 051 982.2000 "Фавқулодда вазиятларда хавфсизлик. Табиий фавқулодда вазиятлар. Атамалар ва таърифлар".

- **Ёнғин хавфи:** ёнғин хавфсизлиги талабларининг бузилиши, тартиб ва чораларга риоя қилмаслик натижасида ёнғин пайдо бўлиши ва тарқалиш эҳтимоли.
- **Ёнғин хавфсизлиги талаблари:** Ўзбекистон Республикаси махсус ваколатланган давлат органлари томонидан амалдаги қонунчилик ёки Меъёрий ҳужжатларда ёнғиндан хавфсизликни таъминлаш мақсадида ўрнатилган махсус шароит ёки ташкилий ва (ёки) техник хусусиятдаги қоидалар.
- **Ёнғинга қарши тадбирлар:** ёнғинга қарши тартиб—қоидага риоя қилиш, ўз вақтида ёнғиннинг олдини олиш ва (ёки) тез ўчиришга қаратилган ташкилий ва (ёки) техник хусусиятдаги тадбирлар.

- **Ёнғинга қарши ҳолат:** ўт ўчирувчилар командаси томонидан амалга ошириладиган, ёнғинга қарши тадбирларнинг доимий ўтказилиши, ёнғин хавфсизлиги қоидаларига қатъий риоя қилиниши ва ёнғинга қарши хизматнинг аниқ бажарилиш ҳолати.
- **Ёнғиндан сақлаш:** ёнғиннинг олдини олиш ёки тўғридан-тўғри ўчириш мақсадида олиб бериладиган ҳуқуқий, ташкилий, техник ва бошқа тадбирлар тизими.

- **Ёнғин ва портлаш хавфи** мавжуд объект: фавқулодда вазиятлар юз беришига аниқ таҳдид солувчи, енгил алангаланадиган ва ёнғин - портлаш хавфи мавжуд моддалар ишлаб чиқариладиган, фойдаланиладиган, қайта ишланадиган, сақланадиган ёки транспортда жўнатиладиган объект.
- **Портлаш:** модданинг физик ва кимёвий ўзгариши туфайли чегараланган ҳажмда катта миқдорда энергия ажралиб чиқиши натижасида теварак - атрофда техноген фавқулодда вазиятлар содир бўлишга ёки келтириб чиқаришга қодир бўлган зарбали тўлқин ҳосил бўлиши ёки тарқалишига сабаб бўлувчи тез кечар жараён.
- **Портлаш хавфи мавжуд модда:** маълум таъсир натижасида портлашга мойил бўлган модда.

- **Зарба тўлқини:** портлаш натижасида ҳосил бўладиган ва бутун фронт бўйлаб босим, ҳарорат, зичлик ва муҳит заррачалари (умумий тезлик) ўзгариши билан сиқилиш - ҳавоси сийракланган ҳолатда тарқаладиган ҳаво тўлқини.
- **Зарба тўлқини fronti:** портлаш марказидан товуш тезлигидек юқори тезликда ҳаракатланувчи сиқилган ва мўътадил муҳит ўртасидаги бўлиниш юзаси.
- **Зарба тўлқини frontiдаги ортиқча босим:** зарба тўлқини frontiдаги энг юқори босим ва фронт олдидаги мўътадил атмосфера босими орасидаги фарқ.

- **ДЕХХ (Давлат ёнғин хавфсизлиги хизмати)** - Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикасида ёнғин хавфсизлиги тизимини такомиллаштириш тадбирлари тўғрисида»ги Қарорига асосан Ички ишлар Вазирлиги Ёнғиндан сақлаш бўлинмалари базасида ташкил этилди.
- ВМнинг 267-44-сонли Қарори 2001 йил 25 июнда тасдиқланган.

- **Тоифаланган ёки тоифаланмаган шаҳарлар ва туманлар** - ёнғин чиқиш хавфи вазияти, даражасини, ёнғин ва портлаш хавфи бўлган ўта муҳим объектлар миқдорини, уларнинг ижтимоий-иқтисодий, стратегик ва мудофаа аҳамиятини, шунингдек, Аҳоли сонини ҳисобга олиб, туманлар ва шаҳарларга қуйидаги тоифалар белгилаб қўйилган: **тоифаланмаган** туманлар ва шаҳарлар, **биринчи ва иккинчи тоифадаги** шаҳарлар ва туманлар.
- Ҳудудида ҳаётий фаолиятни таъминлаш учун муҳим бўлган объектлар (нон заводлари, сув тозалаш иншоотлари), вилоят аҳамиятига эга саноат объектлари бўлган туманлар ва шаҳарлар - **биринчи тоифа** қаторига киради, қолган барча шаҳарлар ва туманлар эса - **иккинчи тоифа** қаторига киради.

- **Ёнғин хавфсизлигига қаратилган ишларни текшириш** - Ўзбекистон Республикасида Давлат ёнғин назорати тўғрисидаги Низомга асосан барча ҳалқ хўжалиги объектларида ДЁН органлари томонидан олиб бориладиган текшириш.
- **Ёзма кўрсатма** - ДЁН органлари томонидан корхоналар, ташкилотлар, муассасалар ҳамда хонадонларнинг ёнғин хавфсизлигига қаратилган ишлари текширилганидан сўнг 5 кун муддат ичида аниқланган камчиликларни бартараф этиш учун корхона раҳбарларига (хонадон эгаларига) тақдим этиладиган ҳужжат.
- **Комплекс текширишлар** - ҳалқ хўжалиги тармоқлари, шаҳарлар ва бошқа Аҳоли пунктларида ёнғин хавфсизлигини таъминлашга қаратилган ишларни текширишга айтилади. Бу текширишлар ЎзР ИИБ ЁХББ, ҚР ИИБ, Тошкент шаҳар ИИББ ва вилоятлар ИИБ ЁХБларининг иш режалари асосида ўтказилади.

- **Меъёр-амалиёт ишлари** - бу ишлар ДЁН органлари томонидан ёнғинга қарши тадбирларнинг амалдаги лойиҳалаш меъёрлари ва қоидаларининг лойиҳалаш, янги қурилиш, таъмирлаш ва қайта техник жиҳозлаш, қурилаётган майдонларда ёнғинларнинг олдини олиш ва уларни ўчириш ишларини такомиллаштириш, ҳалқ хўжалиги масканлари ва турар жойларининг қурилиши мобайнида ёнғинга қарши тадбирларнинг тўла-тўқис бажарилиши, лойиҳалаш даврида содир бўлган ёнғинларнинг таҳлили асосида лойиҳалаш меъёрларини такомиллаштириш бўйича таклиф ва мулоҳазалар ишлаб чиқиш мақсадида олиб борилади.
- **Ёнғинларни текшириш** - ДЁН хизматида ҳар бир содир этилган ёнғинни тўлиқ ўрганиш ишларига айтилади. Текширувнинг асосий мақсади ёнғин чиқиш сабабини, айбдор шахсларни ва жиноят таркибининг бор-йўқлигини аниқлашга қаратилади. Ёнғин бўйича текширув ва суриштириш ишлари ЎзР Жиноят-процессуал кодексининг талаблари асосида 10 кун муддат ичида амалга оширилади.

- **Маъмурий-ҳуқуқий фаолияти** - ДЁН органларининг маъмурий-ҳуқуқий фаолияти ёнғин хавфсизлиги қоидалари, қурилиш меъёрлари ва қоидалари, стандартлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларнинг бузилишининг олдини олиш ва огоҳлантиришга қаратилган. Маъмурий ҳуқуқбузарлик ҳақидаги ишларни олиб бориш ДЁН ходимлари томонидан ЎзР Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги Кодекс талаблари асосида амалга оширилади
- **Ёнғин хавфсизлиги қоидалари** - масканларда ёнғин хавфсизлигини таъминлашга қаратилган бир қатор тадбирлар тўплами. Ёнғин хавфсизлиги қоидалари республикага ёки тармоққа оид бўлиши мумкин.
- Бу қоидалар манфаатдор вазирликлар томонидан ЎзР ИИБ ЁХББ иштирокида ишлаб чиқилади ва ЎзР ИИБ томонидан тасдиқланади. Тармоққа оид қоидалар ва бошқа меъёрий ҳужжатлар ЎзР ИИБ ЁХББ томонидан тасдиқланиши ҳам мумкин.

- **Ўзбекистон Ёнғинга қарши кураш жамияти** - Ўзбекистон Республикаси Адлия Вазирлигидан 1996 йилнинг 26 июлида рўйхатдан ўтган, 142п-сонли гувоҳнома. Жамиятнинг раҳбар органи - Қурултой, Кенгаш Фаолиятининг асосий мақсади республика халқ хўжалиги ва турар жойларда ёнғиндан сақлашни таъминлаш учун аҳоли кенг қисмига ёнғиндан сақлаш ва унга қарши курашиш борасидаги амалий ёрдам берувчи ташкилот.
- **Ёнғин хавфсизлиги** - объектда ёнғин чиқиш эҳтимоли истисно бўлган ҳолат, агар ёнғин чиқадиган бўлса, унда ёнғиндаги хавфли омилларнинг одамларга таъсирининг олди олинган ҳамда моддий бойликларнинг химояси таъминланган бўлади.
- **Ёнғинни бартараф этиш тизими** - ёнғиндаги хавфли омилларнинг одамларга таъсирини бартараф этишга ва унда кўриладиган моддий бойликларнинг зарари миқдорини чеклашга қаратилган ташкилий тадбирлар ва техник воситаларнинг мажмуи.
- **Ёнувчанлик** - модда, материал, аралашма, конструкциянинг мустақил ёниши эҳтимолининг мавжудлиги.

Эътиборингиз учун раҳмат!

